

Պարոն Տէր-Յովհաննիսեանի պատասխանը բոլորովին ապարդիւն չէր, ինչպէս ինքն կարծում է: Նրանից երեւում է, որ թեմական տեսչի պաշտօնակատարութեան մէջ հարկաւոր է մի քանի վերանորոգութիւններ մտցնել, որպէս զի գործը աշտուղութեամբ կարողանայ ընթանալ: Այս հարցի մասին մենք կը խօսենք մեր հետեւեալ համարներէ մէկում: այժմ մենք կամենում ենք մի քանի խօսք ասել պարոնի պատասխանի այն կտորի մասին, որը խմբագրութեանն է վերաբերում:

Պարոն Տէր-Յովհաննիսեանը մեղադրում է խմբագրութեանը, որ նա իր սերկու նամակներին առիթով յօդուածը տպելով ճշնունքն է գործել: Այդ կարծիքը շատ սխալ է. պարոնը չէ հասկացել յօդուածի միտքը: Պարոնի վրա Մարտիրոս Մկրտչեանցը մի քանի մեղադրանքներ էր դրել, որոնց պատասխանը փոխանակ տեսչից ստանալու, մենք ստանում ենք Ա. Մեղիք-Փաշայեանից, որի գործը չէր մէկ ուրիշ համար փաստաբանելու: Այդ յօդուածով մենք թեմական տեսչի պատասխանը պահանջեցինք, ուրիշ ոչինչ:

Պարոն Տէր-Յովհաննիսեանը բոլորովին ճշմարիտ է ասում, որ մեզ հարկաւոր են պ. Մկրտչեանի պէս անձանց յօդուածները, որովհետեւ դրանք յարուցանում են խնդիրներ, որոնց առիթով մեր ազգային պաշտօնակատարները հաշիւ են տալիս հասարակութեանը, արդարացում են իրանց և հաստատում են, որ իրանք անգործ չեն շրջում: Թող համաձայնի պ. տեսուչը, որ թիֆլիսի հասարակութիւնը սովորել է նրան տեսնել Շենիքի պալիստինում, Եւրոպա հիւրանոցի բիւրոյի վրա կաթնած, սուգերի չմթերում է և այլն, և եթէ պ. Մ. Մկրտչեանի նամակները չը լինէին, որոնք պ. տեսչի պատասխանը պահանջեցին, հասարակութիւնը պիտի մոռներ, որ թեմական տեսուչը իր ժամանակը վերոյիշեալ տեղերում է անցկացնում և ոչ թէ իր կեանքը վտանգի է ենթարկում պաշտօնակատարութեան ժամանակ սարից ձոր անցնելով:

Մենք պահանջեցինք տեղեկութիւններ թեմական տեսչի գործունէութեան մասին և խոստացանք նամակագիրներին անունները գաղտնի պահել: Պ. տեսուչը կարծում է, որ

աւագակի՝ Արդորովի փայայի պաշտպանութեան տակ է գտնուում...

Այստեղից հասկանալի է, թէ ինչու բարձրագոյն հրամանագրերն զաւառական պաշտօնակալներից շատ անգամ մնում են անգործադրելի:

2) Սղերտ գաւառի Սասուն աւանի քուրդ բէկերն, տեղային հայերից արքունի տուրքերը բռնութեամբ հաւաքելով, այլ ևս իրանց կողմից գանձին չեն ներկայացնում: Կառավարութիւնը զինուորներ ուղարկելով, քուրդ բէկերից յետո՛ւ ստանում արծաթը: Բայց հէնց որ զինուորներն հեռանում են, քուրդ բէկերն սկսում են իրանց տուած արծաթը վերստին հայերից առնել: Եւ որպէս զի միւս անգամ այսպիսի անիրաւութիւններ չը պատահեն քուրդերից, կառավարութիւնը պիտեղ զօրանոց չիւնելու և մշտական զօրք պահելու որոշում է անում, բայց մնում է անգործադրելի:

3) Մուշի հարստահարիչ քուրդ բէկերից Զարիկ և իր եղբայրն կառավարութեան հրամանով աքսորվում են Գաւթամուշի, բայց յետոյ յայտնի չէ ինչ հնարքով ազատութիւն գտնելով, վերադառնում են և աւելի վրէժխնդրութեամբ սկսում են տանջել և կողպուել հայերին: Այդ մասին կրկին թագրիրներ են մատուցվում, կրկին բողոքներ են բարձրանում. բայց բոլորը կամ առանց հետեւանքի են թողնում, կամ «բաթթալ» են անում, այսինքն ոչնչացնում են:

4) Մուշ գաւառի Բերնաշէն, խութ, Սասուն և Շատախ կոչված երկրների քուրդ հարստահարիչների մասին պատրիարքարանից թագրիր է գրվում, բայց մնում է ապարդիւն:

5) Խարբերդի գաւառում Մաղէն քաղաքի ճանապարհների ուղղութեան համար, չինութիւնների պաշտօնատարներն հայ գիւղացիներին տալապարհակ վարելով (ձրի աշխատացնելով) գոր-

այդ խոստմունքը եղբիտութիւն սովորեցնելու համար է: Դա շատ սխալ կարծիք է: Մենք նամակագիրներին խոստանալով նրանց անունները գաղտնի պահել, կամեցել ենք նրանց անվտանգ անել տեսչի պաշտօնական կարգադրութիւններին...

Իր պատասխանի մէջ պ. Տէր-Յովհաննիսեանը երկու խօսք է ասում՝ խմբագրի ազնւութեան և «Մշակի» սեփական օրգան լինելու մասին: Սղեա այնպիսի խնդիրներ են, որոնց մասին դատողութիւն անելը զանազան Տէր-Յովհաննիսեանների և նրա նմանների գործը չէ:

Ինչ կը վերաբերի պատասխանի այն մասին, որ հերքում պ. Մ. Մ-ի մեղադրանքները, այդ մասի մէջ հետաքրքիր են երկու տեղեր, որոնցից մէկում պ. տեսուչը Մարտիրոսներին և Մկրտչեանին ազգի չնչին անդամներ է համարում: Իսկ միւսում այն ցանկութիւն է յայտնում, որ անկոչները նրա գործի մէջ չը խառնվեն: Ցաւելով պէտք է ասենք պ. տեսչին, որ նա ինքն ազգի մեծ անդամ չէ (բաւական է, որ անդամ է) և պէտք է յայտնենք պարոնին որ անկոչների գործի մէջ չը խառնվելը շատ ձեռնուռ է հասարակական պաշտօնականներին, բայց ոչ հասարակութեանը:

Չենք խօսում պատասխանի այն մասի վրա, որ մենք անխնայ ջնջեցինք: Այդ մասը մեզ հաստատեց, որ պարոն տեսուչը ծանօթ չէ քաղաքավարութեան և տպագրութեան կանոնների պրոբլեմին հետ:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ստացանք ԹԻՖԼԻՍԻ Քաղաքային վարչութեան տպած հայեր 1877 թւի «Отчетъ Тифл. Городск. Управы за 1877 г.»

Այս օրերս կայացաւ ԹԻՖԼԻՍԻ Գումարի արտակարգ նիստը: Վիճաբանութեան գլխավոր հարցերից մինն էր քաղաքայի պատգամաւորի պ. բժշկապետ վարդապետի սանիտարական ցորդ բաժնից հրաժարեցնելը: Գումարն համաձայնեց որ սանիտարական բաժնի գլխավորը իրաւունք չունէր հեռացնել բաժնից մի անձն, որին քաղաքն էր ընտրել: Վճարեցաւ հասցնել այդ

ծառերների օրական վարձը չեն վճարում: Բողոք է բարձրանում, բայց արդիւնքը յայտնի չէ:

6) Տիգրանակերտի գաւառում Սէլէրէի աւանի հայերից զինուորական տուրքի՝ կառավարութեան հրամանով պակասացրած՝ քառորդ մասի դեղը գործ չը դրվելուց յետոյ, ամբողջութեամբ են առնում, բայց դրանից մեռնող և անցայտ եղած անձանց զինուորական տուրքը մնացողներից են պահանջում: Նաև կառավարութեան պաշտօնականների կալուածներին արժէքը խիստ բարձր գնահատելով, չափազանց կալուածական տուրքերով ծանրաբեռնում են ժողովուրդը: Այլ և ճանապարհների չինութեանց մէջ ժողովրդին օրէնքով սահմանված օրերից աւելի են աշխատացնում: Բողոքը մատուցված է, բայց արդիւնքը յայտնի չէ:

7) Վանայ կողմերի Հոգւոց վանքը քուրդերն կողպուում են, եղած-չեղածը տանում են: Պատրիարքարանը այդ մասին բողոքում է, բայց թագրիրն մնում է առանց պատասխանի:

8) Մուշի գաւառում Մոտկան երկրի հայոց գիւղերն քրդերից անդադար հարստահարվում են, որոնց մի տարվայ կողպուումը ներկայացնում է հետեւեալ թուանշանները. 799 ոչխար, 53850 զուրուշ փող (3167 ռուբլի). 1972 բաթման ուստան և արմոթ, 121 կոթր հագուստ, 261 թօփ կարմիր կտաւ: Թագրիր է գրվում, յիշեալ ցուցակը ներկայացնելով բարձր կառավարութեան, բայց գործը մնում է ապարդիւն:

9) Բիթլիսի (Բաղէշի) գաւառում Մանդլի-բէկ անունով բռնակալն իր 12 որդիների և ազգականների հետ՝ նոյն գաւառի 32 գիւղերում ամեն տեսակ հարստահարութիւններ են գործում: Ժողովրդեան բողոքը տեղային կառավարութեան կողմից անուշադիր մնալով, և մասմետականներն ու հայերն միանալով, առանձին բողոքագրով դիմում են Կ. Պոլսի հայոց պատրիարքարանին,

գործի մասին բարձր իշխանութեան տեղեկութեանը:

Օգոստոսի 22-ին կատարվեցաւ ԹԻՖԼԻՍԻ կաթողիկոս մայր-եկեղեցում հոգեհանգիստ թիէրի յիշատակին: Բացի թիֆլիսում բնակվող ֆրանսիացիներից և ֆրանսիական հիւպոտոսութեան քարտուղարի պաշտօնակատարից, ներկայ էին եկեղեցում տեղական վարչութեան բարձրաստիճան մի քանի անձինք, որոնց թուում է նորին զերազանցութիւն գեներալ Ստարոսէլսկի:

ԲԵԼԻ-ԿԼԻԻՉԻՅ մեզ հաղորդում են հետեւեալ տեղեկութիւնները այնտեղի առաջին հարկաւորութեան միջերջների գներին մասին: Ալիւրի պուրը արժէ 1 ռ. 60 կ. — 1 ռ. 80 կ., 100 ձուռ 60 կ., մսի ֆունտը 8 կ., հացի ֆունտը 4—5 կ., իւղը 50—60 կ., փայտի սաժէնը 12—15 ռուբլ:

ԲԵԼԻ-ԿԼԻԻՉԻՅ մեզ գրում են: «Այստեղի գիւղացիները, որոնք ամենքը առանց են, վերադարձել են արդէն խոտի հունձից: Սղեա մշակներին սկզբներում վարձում էին 1 ռ. 80 կոպէկով, իսկ այժմ, գործերը վերջանալով վարձում են 1 ռ. և 1 ռ. 20 կոպէկով, Մշակների վարձի է ժամանալու պատճառներից մինը այն է որ այս տարի թիֆլիսի չրվականներից բազմաթիւ պարսիկ և պարսկաստանցի հայ մշակներ եկան: Այս կողմերում հաց բոլորովին չեն ցանում, այլ ցանած միայն կարտոֆիլ է:»

Պ. Նիկողոսյո Տէր-Ղևոնդեանը խնդրում է մեզ յայտնել, որ չուտով վաճառվելու են Մայրենի լեզուի առաջին և երկրորդ տարիները նոր տպագրութեամբ: Առաջին տարին վեցերորդ տպագրութեամբ զգալի բարեփոխութիւններով և բազմաթիւ գեղեցիկ պատկերներով է զարդարված. նոյնպէս և երկրորդ տարին չորրորդ տպագրութեամբ: Գները նոյն են մնում: Երրորդ ու չորրորդ տարին երկրորդ տպագրութեամբ պատրաստ կը լինի մինչև սեպտեմբերի տասը: Նոր տպագրութիւնները կը վաճառվեն բազառապէս կենտրոնական գրաւաճառանոցում:

«Бирж. Вѣд.» լրագրին գրում են ԿԻԵՎԻՅ որ այդ քաղաքում նորերումս երեւոյալիս փորձ եղաւ պրօֆուրորի օգնականին, պ. Կոտլարէվսկուն ատրճանակից սպանելու: Բայց երկու արձակված գնդակներից ոչ մինը չը դիպաւ պ. Կոտլարէվսկուն: Երբ պ. Կոտլարէվսկին սկսեց կանչել և աղմուկ անել, փողոցի միւս ծայրից եկած պոլիցիականը փոխանակ փախչողին հետեւելու, բռնեց իրան պ. Կոտլարէվսկուն կար-

Այս մասին բարձր կառավարութեանց հրամանագիր է ուղարկված, բայց արդիւնքը յայտնի չէ:

10) Սասունցի քրդերն Մուշի Աղբիւրի վանքի իւրաքանչիւր տարի որպէս տուրք բռնութեամբ առնում են 400 զուրուշ փող, 4 կով, 20 ոչխար, 4 բաթման ծխախոտ, 4 բաթման իւղ, 5 գրիւ ցորեան: Եթէ վանքը այս բաները չը տայ, միաբանները կեանքը միշտ վտանգի մէջ է: Թագրիր գրված է. Բ. Գրանց հրամանագիր ուղարկված է. արդիւնքը յայտնի չէ:

11) Տիգրանակերտի նահանգում մի քանի բռնակալ տէր է բէկերն եր տուկալի հարստահարութիւններ են գործում: Բարձ. կառավարութիւնը ժողովրդի և պատրիարքարանի բողոքների համեմատ առանձին քննիչ է ուղարկում: Բռնակալ տէրէբէկները յայնչանքներն ստուգելով, նրանք Տիգրանակերտ են բերվում և նոյն քաղաքում մշտապէս մնալու որոշում է լինում: Բայց կառավարութեան քննիչը հեռացածին պէս, բռնակալներն իրանց տեղն են դառնում և աւելի կատաղութեամբ սկսում են առաջվայ չարագործութիւնները շարունակել: Այդ մասին կրկին բողոքներ են բարձրանում, բայց չարագործներն միշտ մնում են անպատիժ:

12) Մարաշի մութասարիֆ (փայայի փոխանորդ) Սայիդ-փաշայի անիրաւութիւնների դէմ ժողովրդից գանդաւաներ լինելով, և պատրիարքարանի թագրիրներին հիման վրա, բարձ. կառավարութիւնը հրամանագիր է ուղարկում տեղային կառավարութեան վրա գործը քննելու համար: Բայց տեղային կառավարութիւնն փոխանակ քննելու, աշխատում է Սայիդին արդարացնել և հայերին զրգարտել ցոյց տալ: Այս մտքով նա մի վկայական (մազբաթայ) է պատրաստել տալիս, և մինչև անգամ տեղային առաջնորդական փոխանորդին բռնութեամբ ստիպում է, որ նոյն վկայականը ստորագրէ, որն Սայիդի ար-

ծելով որ դա փողոցային գիւղերայիններէր մինն է: Մինչև որ պրօֆուրորի օգնականը բացատրում էր պոլիցիականին իրողութեան էութիւնը, եղեւնագործը կարողացաւ փախչել գիւղերային միջութեան չնորհով:

«Сибирь» լրագիրը հաղորդում է որ Սիբիրիայի ՏՕՄՍԿ քաղաքում բնակվող հարուստ վաճառական Աստաշեւ ազգանունով ընծայեց իր տները և նուրից մի մեծ դռմար քաղաքին, այն նպատակով որ իր մայրենի քաղաքում հիմնվի մի համալսարան:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԻՇԽԱՆ ՄԻԼԱՆԻ ՀՐՈՎԱՐՏԱԿԸ

«Սերբիայի անկախութիւնը հրատարակելու առիթով իշխան Միլան գիմեց իր հպատակներին հետեւեալ հրովարտակով:

«Սերբեր, անցեալ տարվայ զեկտեմբերի 1-ին ես ձեզ գէնքի հրաւիրեցի երկրորդ անգամ ես ձեզ հրաւիրեցի ոչ թէ միայն մեր բռնաբարված եղբայրներին ազատելու համար, այլ և մեր թանկագին հայրենիքի անկախութիւնը ձեռք բերելու համար:

«Ուրեք հետեւեցիք ձեր տիրոջ հրաւերին, չը նայելով որ դուք դեռ չէիք հանգստացել ծանր և անհաւասար կռիւց յետոյ, որ մենք չէինք օգոյցների հետ ունեցանք Օսմանեան մեծ պետութեան դէմ և որ դուք դեռ չէիք լրացրել ձեր մեծ կորուստները:

«Պատերազմելով ոչ թէ միայն անհամեմատ ուժեղ թշնամու դէմ, այլ և բնութեան դէմ, դուք վերցրիք անառիկ ամրոցներ և անցքեր, որոնք թշնամու ձեռքին էին: Կռուելով բնութեան և մարդու ստեղծած արգելքների դէմ, մենք մէկը միւսի ետեւից յաղթութիւններ էինք վաստակում: Վեց շաբաթ տեղ կարճ ժամանակամիջոցի մէջ դուք հասաք Կոստօլո դաշտին, որտեղ Կրասնաիցայի եկեղեցում հինգ դար անցնելուց յետոյ առաջին անգամ երգվեց Սերբիայի յաղթական հիմնը: Ձեր ձեռքը անցան մի քանի հազար գերիներ, թշնամու բազմաթիւ զրօշակներ, մօտ 300 թիւախօթներ, նոր ձեւի հազարա-

դարութեան համար էր վկայում: Այս բռնութեան դէմ բողոքում է պատրիարքարանը. արդիւնքը յայտնի չէ:

13) Ազէշի քաղաքի հայոց տուրքերը պատկանածից աւել նշանակելով, ժողովուրդը ծանրաբեռնում են անտանելի վճարներով: Այդ մասին պատրիարքարանը թագրիր է գրում և անպատասխան է մնում:

14) Կարսի հարստահարիչ քրդերի և Մաղէնի քուրդ բէկերի հայերին հասուցած վնասների մասին պատրիարքարանը թագրիր է գրում և անպատասխան է մնում:

15) Վանայ ոստիկանութեան հազարապետ Տիւրվէր աղայի և նրա ազգականների անիրաւութեանց դէմ թագրիր է գրվում, մնում է առանց պատասխանի:

16) Չինուորական տուրքի անկանոն բաշխման վրա և հայերից առաւելութեամբ առնելու մասին թագրիր է գրվում, արդիւնքը յայտնի չէ:

17) Սեբաստիոյ կուսակալութեան ներքոյ Սարմուսակը գիւղի հայերն հարստահարվում են մասմետականներից. վերջինների անգթութիւնը մինչ այն աստիճան է հասնում, որ մի հայ կին բռնութեամբ սարը տանելով, և իրանց գազա-նական կիւրքը յագեցնելուց յետոյ, սպանում են և դիակը գետն են գցում: Այդ մասին թագրիր է գրվում, Բ. Գրանց հրաման է գնում բայց արդիւնքն յայտնի չէ:

18) Ուրֆայի քաղաքական ատեսնում, դատարանի Նալիւ-Ֆէշդին ներկայացող քրիստոնեայ վկաները մերժում է, հակառակ դատաւարութեան օրինաց: Թագրիր գրուած է, բայց արդիւնքը յայտնի չէ:

Հողային կամ կալուածական խնդիրներ:

19) Տիգրանակերտի Սաթր գիւղի հայոց բողոք արտերը մի մասմետական կին անիրաւու-

ԻՍՈՒՆ ԼՈՒՐԵՐ

ուր հրացաններ և մեծ քանակութեամբ պատերազմական պաշարներ: Ձեր յաղթական ընթացքի ժամանակ բաւական էր մի քայլ ել առաջ գնալ և Սերբիայի յաղթող դրօշակները կը փայլէին Պրիշտինի, Սկոպլէի և Պրիզրէնի վրա, բայց յունկարի 19-ին պայմանաւորած զինադադարը ստիպեց սերբիական զորքերին կանգ առնել:

Սերբեր, ձեր յաղթական ընթացքը հարստացրեց Սերբիայի պատմութիւնը փայլուն նոր էջերով, Սուրբ Նիկոլայ, Ալ. Պալանկա, Պրիօտ, Նիշ, Գրեբեցա և Վրանկա յաղթական անունները յաւիտեան կը փայլեն պատմութեան մէջ, ինչպէս աստղեր, որոնք կը լուսաւորեն ապագայ սերունդի համար ձեր քաջութիւնը և կը ցոյց տան աշխարհին, թէ ի՞նչ է կարող անել ազգասիրութեամբ ոգևորված և ազատութեան գաղափարով առաջնորդված մի փոքրամիտ ազգութիւն:

Շնորհակալ եմ ձեզանից, իմ անհամեմատելի հերոսներ, շնորհակալ եմ ձեզանից Աստուծոյ և ամբողջ աշխարհի առաջ:

Ձեր ազնիւ զոհերի շնորհիւ մենք, Կոսովո դաշտի վրա պատահած դժբաղդ կրօնից յետոյ, առաջին անգամ բաղդ ունեցանք տեսնել մեր թշուառ եղբայրների նշանաւոր մասը ազատված և կարողացանք եղբայրաբար միմեանց ողջունել:

Վեր անցնալ տարվայ զեկտեմբերի 1-ին ես յայտնեցի, որ կարված են այն կապերը, որոնց Սերբիան այլ ևս չէ կարող տանել առանց իրան ստորացնելու, երբ ես վերջ դրի Սերբիայի հպատակ դրութեանը, դուք, սերբ քաջ զինուորներ, պատերազմական դաշտի վրա հաստատեցիք, որ Սերբիան արժանի է մտնել անկախ պետութիւնների շարքը, որ նա ոչ թէ միայն կարող է անկախութիւն ձեռք բերել, այլ և հարկաւոր դէպքում կարող է գէշերով պաշտպանել իր ազատութիւնը:

Եւ, Պոլսի պատերի տակ, Սան-Ստեֆանոյի մէջ փետրվարի 19-ի սկզբնական խաղաղական դաշնագիրը կապելու ժամանակ Սերբիան չը մոռացվեցաւ: Արևելեան քրիստոնեաներին իր հովանաւորութեան տակ ընդունող Մեծահոգի Վաթիկ պարտաւորեցրեց Սանստեան տէրութեանը հրաժարվել Սերբիայի վրա տիրապետութենից:

Թեամբ սեփականելով հայ զիւղացիներին պարտաւորեցնում է իրանց մշակութեան բերքերից բաժին հանել իրան որպէս կալուածատիրոջ: Այդ մասին մի քանի անգամ թագրիրներ են գրված, որն անպատասխան մնացած է, որն ապարդիւն:

20) Մուշ գաւառի Մօրնիկ գիւղի հողերը մի մասնատական հողեւորական (մուֆթի) բռնութեամբ տիրում է: Նոյն միջոցներում Արգրումի կուսակալը անձամբ այն կողմերը գալով, և որովհետև Մուշն էլ իր կառավարութեան տակն էր, զիւղացիների բողոքը յիշալ հողերի մասին լրանելով, մուֆթիի տիրապետել անիրաւացի է համարում, և զիւղացիներին նոր հաստատված կալուածագիր է տալիս: Գիւղացիք այսպէսով կրկին տէր են լինում իրանց 40—50 տարի հերկած արտերին: Բայց Արգրումի կուսակալը փոխվելով, նրա կարգադրութիւնն էլ յիշալ հողերի մասին փոխվում է: Մուֆթին զիւղացիներից մի քանի հոգի բերել տալով Մուշ քաղաքը, տեղային կառավարութեան ժողովի մէջ բռնութեամբ և սպառնալիքով վկայութիւն է առնում, թէ հողերն պատկանում են մուֆթին և ոչ զիւղացիներին, և այսպէսով նա միւս անգամ հողերը իր ձեռքն է գցում: Գիւղացիք այնուհետև սկսում են բողոքել, թէ վկայութիւն տուող միայն երկու զիւղացիներն չեն կարող ամբողջ բնակիչների ներկայացուցիչ համարվել, թէ նրանք իրաւունք չունենին բոլոր զիւղացոց կողմից մի բան խօսելու, և այն, Բայց մուֆթին ազդեցութեան տէր մէկն լինելով, զիւղացոց բողոքը իրանց երկրում լսելի չէ լինում: Խեղճերն այնուհետև իրանց կողմից երկու պատգամաւոր Կ. Պօլսի են ուղարկում, նրանց տալով նաև իրանց կալուածագրերը և որիչ գրաւոր ապացոյցները: Կ. Պօլսում դործը նորից քննվում է, բայց վերջը յօգուտ մուֆթին է վերջա-

ձեռոյ յուլիսի 1-ին Բերլինում մեծ պետութիւնների լիազօրների կոնգրէս հաւաքվեցաւ, որ Սան-Ստեֆանոյի դաշնագրի բարձրացրած հարցերին վերջնական ձև տուեց: Կոնգրէսը դարձեալ քննեց Սերբիայի դործը, որ իմ լիազօր միմիտրը պաշտպանում էր այնպիսի ազգասիրութեամբ և առողջամտութեամբ, որ ես պարտականութիւն եմ համարում հրապարակաւ յայտնել նրան իմ շնորհակալութիւնը: Պետութիւնների լիազօրներից յուլիսի 1-ին Բերլինում ստորագրած դաշնագրի արևելքին խաղաղութիւն վերադարձրեց:

Ձը նայելով, որ այդ դաշնագիրը չէ կատարել սերբերի բոլոր ցանկութիւնները, այնու ամենայնիւ Սերբիան պատճառներ ունէ շնորհակալ լինել պետութիւններից, մասնաւոր եթէ ի նկատի առնվեն այն հանգամանքները, որոնք դեր էին խաղում դաշնագիրը հաստատելու ժամանակ:

Վերօպան ճանաչեց Սերբիայի անկախութիւնը, բայց մէկ պայմանով որ ես ընդունել եմ և մտադիր եմ բարեխղճութեամբ կատարել:

Վերօպան վճռեց որ մեր ազատած Հին Սերբիայի մեծ մասը մտնի մեր իշխանութեան տակ, այնպէս որ Սերբիան մեծանում է իր նախկին երկրի քառորդ մասով:

Վերեմն ես այնքան երջանիկ եմ, որ կարող եմ աւետել իմ ժողովրդին մեր ստացած հետեւեալ բարիքների մասին: Մենք ձեռք բերեցք խաղաղութիւն, Սերբիայի անկախութիւն և մեր չարչարված եղբայրների նշանաւոր մասի ազատութիւնը:

Քաղաղութեան բարիքներով ապահովված, անկախ տէրութիւնների կարգը ընդունված, մեր նոր հայրենակիցների ընկերութեամբ զօրեղացած, նոր և ամուր սահմաններով պաշտպանված մենք ստացանք նոր և հաստատ միջոցներ ցանկալի զարգացմանը հասնելու համար:

Մենք հասանք այդ հետեւեալներին ծանր զոհերի շնորհիւ: Ձը կայ մեզանից ոչ մէկը, որ դրանց համար զգալի զոհաբերութիւն չը լինի արած կամ կորցնելով իր բարեկամին կամ կայքը, կամ խանդարելով իր առողջութիւնը: Թէպէտ մեզանից ամեն մէկը այնպէս

նում: Պատրիարքարանը կրկին թագրիր է գրում, հետեւեալը յայտնի է:

21) Խաղաղութիւնը նահանգի Չարսանջակ գաւառի բոլոր հայոց գիւղերի ամբողջ տները, խանութները, պարտեզները, այգիները և արտերը իսակ-բէկ անունով մէկը և մի քանի մասնատական աղաներ բռնութեամբ տիրելով, զիւղացիների վրա որպէս կալուածատէր հարկ են նշանակում: Գիւղացիների բողոքների և պատրիարքարանի թագրիրների հիման վրա բարձր կառավարութիւնը առանձին մասնաժողով է ուղարկում Չարսանջակի գաւառը այս գործը բռնելու համար: Մասնաժողովը զիւղացիների բողոքը իրաւացի գտնելով, և իսակ-բէկի ու միւսների իրաւունքը անհիմն համարելով, իր տեղեկութիւնները հաղորդում է Պետական խորհրդին: Վերջինը իր կողմից հրամայում է տեղային կառավարութեանը աղաների միջամտութիւնը արգելել և զիւղացիներին յիշալ կալուածներին տէր ճանաչել, այլ և նրանց կալուածագրերը նորից հաստատել: Բայց կայսերական իրաւիչը (հրովարտակ) հաստատված այս որոշումը տեղական կառավարութիւնից անգործադրելի մնալով, իսակ-բէկը և միւս մասնատական բռնակալներն զանազան խարդախ միջոցներով դարձեալ մեծանում են Չարսանջակի գիւղերից տէր: Այս խընդրի մասին այնուհետև մի քանի թագրիրներ են գրվում, բոլորն մնում են անպարզիւն:

22) Սերաստիոյ գաւառի Եար-Հիսար գիւղի հայերին պատկանող մշակութեան դաշտերի և արտերի մէջ տեղային միւղիքը (գաւառապետ) չէրեքնել էր բնակեցնում և հայ զիւղացիները զրկում էր իրանց հողերից: Այդ մասին պատրիարքարանից մի քանի անգամ թագրիր է գրվում, բայց Գրան կողմից «բաթմա» է լինում, այսինքն՝ առանց հետեւեալի է մնում:

23) Էսկիլէ-հէրի մէջ մասնատականները քրիս-

հարուստ չէ, ինչպէս պատերազմից առաջ, դորա փոխարէն մենք ամենքս ի միասին առաջվանից աւելի հարուստ և աւելի զօրեղ ենք: Մենք ամենքս իրաւունք ունենք ոչ թէ միայն բաւական, այլ և հպարտ լինել: Իսկ այն հերոսները, որոնք ընկան պատուի և ազատութեան դաշտի վրա և մեր դրօշակները փառքով ծածկեցին, յաւիտեան կապեն երախտագէտ սերունդի յիշատակի մէջ և նրանց անունները փառքով կը յիշվեն Սրեկէքի վերածնութեան պատմութեան մէջ:

Պատերազմում ընկածների վերաբերութեամբ մենք կատարեցինք մեր ազգասիրական պարտականութիւնը, առաջարկելով Սկուպլինային նոր օրէնքի մի նախագիծ, որով ապահովվում է սպանվածների, այրիների և որբերի, նոյնպէս վերաբերվածների դրութիւնը:

Սերբեր, այսուհետեւ պաշարած դրութիւնը վերացվում է:

Այժմ սկսվելով մեր խաղաղ պարագմունքները, մեզ անհրաժեշտ է ի նկատի ունենալ, որ անցքերը մեզ համար նոր դրութիւն ստեղծեցին:

Սերբեր, մտնելով անկախ տէրութիւնների թիւը, Սերբիան աւելի մեծ պատասխանատւութիւն է տանում թէ իր արտաքին և թէ ներքին գործերի վերաբերութեամբ: Անկախ Սերբիան պէտք է միաբան լինի և պարտաւոր է զգուշութեամբ գործել: Խելացի քայլերով պէտք է գնանք դէպի մեր նպատակը, սրպէս զի մեզ իրանց կարգը ընդունող պետութիւններից առաջվանից աւելի համակրութիւն ստանանք: Խելացիութիւն արտաքին գործերի մէջ, լաւ և հաստատ յարաբերութիւններ ներքին գործերի մէջ, ահա սա է այն միակ ճանապարհը, որին հետեւելով կարող է ծաղկել անկախ Սերբիան:

Քող ընդունե մեզ Աստուած իր ամենակարող հովանաւորութեան տակ:

Բեկդար, 10/22 օգոստոսի 1878 թ.

Միլան Մ. Օբրէնովիչ IV, Իշխան Սերբիայի:

տոնեաներին արգելում են նոր կալուածք գնելու, բնակութիւն հաստատելու և եկեղեցի չիւնելու: Թագրիրներ գրված են, Բ. Գրինց մի քանի անգամ հրամաններ ուղարկված են քրիստոնեաներին նպատակելու նպատակով, բայց արգիւնքն յայտնի չէ:

24) Տեղեկանակերտի նահանգում Սպահրայ աւանի գիւղերը հարստահարող քուրդերի զել-խաւորներից մէկը՝ Արդի-բէկ անունով, մուղի իրութեան պաշտօն վարելով, սկսում է ժողովուրդը ամեն կերպով կեղեքել: Այս բռնակալը յափշտակում է հայերից նրանց արտերը, հողերը և անասունները, այլ և չուսպ գիւղի հայոց գերեզմանատունը զրաւելով, միջի գտնված եկեղեցին քանդում է և իր համար տուն է չիւնել տալիս: Նմանապէս մի քանի ուրիշ քուրդ բէկեր (անունները գրված են) Երուն աւանի գիւղերը հարստահարում են: Թագրիր գրված է, հրամանագիր, ուղարկված է, արդիւնքը յայտնի չէ:

25) Վանայ Շատախ գաւառում քուրդ բէկերն, որպէս երկրի անիշխանութեան ժամանակ, սկսում են իրանց վաղեմի բարբարոսութիւնները գործ գնել: Նրանք հայերին ստակալի կերպով տանջում են, ստիպեցնելով որ իրանց տուրք վճարեն, եկեղեցիները քանդում են, պղծութիւններ են գործում, մշակութիւնները այրում են և շատ նշանաւոր հայեր սպանում են (անունները գրված են): Բացի դրանցից Շատախու գաւառի վեց գիւղերի (անունները գրված են) հայ բնակիչներին դուրս բռնելով, քուրդերը իրանք են նրանց մէջ բնակում և նրանց հողերը ամբողջապէս իրանց են սեփականացնում: Թողեալ այդ ուրիշ 12 գիւղերի արտերը հայերի ձեռքից լուրւմ են քուրդերը, շայ ժողովուրդը բողոքելով տեղային կառավարութեան, նա իր կողմից Աղայ-բէկ և Բարսեղեան Միւրտիչ անունով ան-

Գերմանական լրագիրները պատմում են հետեւեալ իրողութիւնը: Բաղէն-Բաղէն քաղաքում բնակվում էր մի մարդ Բէկէր ազգանունով: Երբ վաթսուներորդ թուականներում Բէկէր անունով մի չարագործ ատրճանակ արձակեց իշխան Բիսմարկի վրա, պ. Բէկէր խնդրեց տէրութենից և թոյլտուութիւն ստացաւ փոխել իր ազգանունը, և կրել իր կնոջ ազգանունը: Բայց քնչ էք կարծում, ինչ էր նրա կնոջ ազգանունը, — Ն. օբ ի լին դ. Այժմ, երբ այդ ազգանունով մի անձն եղեւնագործութիւն է արել գերմանական կայսրի դէմ, խեղճ Բէկէր կրկին ստիպված է լինում իր ազգանունը փոխելու:

Տեղական երկու ռուսաց լրագիրները «Тифлисский Вѣстникъ» և «Обзоръ» շարունակում են իրանց մէջ բանակաւորութիւնը որ հետզհետէ սաստկանում է և ճշմարիտ անվայել է դառնում: Պօլէմիկայի նիւթը պ. պ. Նիկոլաճէի և Գօգբէրիճէի անձնական հայելներն են: Եւ այդ պարոնները, որոնք իրանց թերթերը համարում են քաղաքակրթութիւն տարածողներ երկրի մէջ, միթէ չեն համոզվել մինչև այժմ որ այդ տեսակ պօլէմիկա բոլորովն ռուսներին չէ ընթերցողների համար և կարող է զոռանք յարուցանել հասարակութեան մէջ դէպի մամուլը:

ՄՇԱԿԻ ՀՆՈԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

10/9/08, 22 օգոստոսի 23 սեպտեմբերի: Երէկ երեկոյեան «Princess Alice» շոգենաւը 600 ճանապարհորդներով վերադառնալով զբօսանքից, զիպաւ Տէմզա գետի մէջ Լոնդօնից ոչ հեռու մի ուրիշ շոգենաւին և ջրի տակ գնաց իր բոլոր ճանապարհորդներով:

Բէլ ԳՐԱԿ, 23 օգոստոսի (1 սեպտեմբերի): Սերբիական միմիտրութեան վճռին համեմատ իշխան Միլան իր տան բոլոր անդամներով ընդունեց բարձրութեան տիտղոսը: ՎԻԵՆԱ, 23 օգոստոսի (1 սեպտեմբերի): «Polit. Correspondent» լրագիրը ասում է որ բրիտանական նաւատորմը շուտով յետ կը քաշվէ Իշխանների կղզեկներից և խարխաւ կը գցի Մարմարեան ծովի մէջ:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 25 օգոստոսի: Պետական բանկի 50% տոմսերը առաջին շրջանի արժէ 96⁵/₈ ռ., երկրորդ 95 ռ. 25 կ., երրորդ 95 ռ. 25 կ., չորրորդ 95 ռ. 25 կ., ներքին առաջին 50% փոխաւորութեան տոմսեր արժէ 236 ռ. 25 կ., երկրորդ 237 ռ. 25 կ., արեւելեան 93 ռ., ոսկի 7 ռ. 93 կ., ռուսաց 1 ռուբլ Լոնդօնի վրա արժէ 25¹/₈ պէնս, ռուսաց 100 ռուբլ Գերմանիայի վրա արժէ 214 մարկ 25 Ֆէն., Փարիզի վրա 263 Փրանկ 50 սանտիմ:

ձինքը քննիչ է ուղարկում, քննիչները ստուգելով քրդերի անիրաւութիւնը, հայերի իրաւունքը հաստատում են յիշեալ հողերի վերաբերութեամբ: Բայց հետեւեալ տարին Ռէշիդէ-էֆէնդի անունով մէկը թափու է օրինաց գործադրութեանը համար Շատախու գաւառն ուղարկված լինելով, հայերին պատկանող նոյն հողերը գաղտնի կերպով քուրդ բէկերի անունով թափու է անում *): Այս խարդախութեան համար զիւղացիներից մինչև 200 հոգի դիմում են վան քաղաքը և բողոքում են տեղային կառավարութեանը, և պատրիարքարանը իր կողմից առանձին թագրիրով յայտնում է Բարձ. Գրանը, բայց պատասխան չէ ստանում:

26) Չնքուշի վանքի արտերը կառավարութիւնը իբրեւ մահ չուր *): ճանաչելով ծախել է տալիս: Այդ մասին թագրիր է գրվում, արգիւնքը յայտնի չէ:

(Կը շարունակվի)

*) Տաճկաց կառավարութիւնը անմիակ հողերը մի որոշելով գնով ժողովրդի վերա ծախում է, կամ աւելի ձիւղ լինի սակ կապալով է տալիս, և իր կողմից կալուածագիր է տալիս, դա ասվում է թափու է անել: Բայց թափու լինում են այն հողերը միայն, որոնք տէր չունեն և անմշակ են մնացած:

**) Տաճկաց կառավարութիւնը վանքային կամ եկեղեցական կալուածք չէ ճանաչում, որովհետև կալուածատէր կարող է լինել միայն անձնաւորութիւն ունեցող անհատներ, իսկ վանքը և եկեղեցին նրա կարծիքով իրաւաբանական անձնաւորութիւն չէ, ուրեմն և կալուածատէր լինել կարող չէ... Այս պատճառով վանքային կալուածները համարվում են որպէս մահ չուր, այսինքն՝ որով տէր չունեցող: Այսպիսի կալուածների տէրն ինքն պետութիւնն է լինում:

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ո Ւ Ի Թ Ի Ն Ե Ր

Օգտագործող կենտրոնը կրկին հրապարակում է իր հրահանգները:

1) Ընթերցարան հայերեն լեզուի «ՆԱՀԱՊԵՏԱԿԱՆ ԵՒ ՀԱՅՐԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀ» կրթական տարվային ընդգրկված են ընթերցարանի անունով:

2) «ՀԱՄԱՌՈՑ ՄԱՆԿԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆ»
Ցանկացողները ստանալով յուրաքանչյուր ժամանակին կարող են դիմել «ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑ» կամ Ձաք. Գրիգորյանի գրավաճառանոցը:

3-8

Նույնպես լրջա կր տեսնի «Փռաբանական խնդիրների» ժողովածու, որտեղ վարժու թիվն տարրական ուսումնարանների համար, I մասն. աշխատանքների Ձևերով և Պատվոթի եղանակով. Բազմաթիվ Միջնա- նեանց:

Կր ծախվել 2. Գրիգորյանի գրականու- թյուն:

ՄԱՌԱՄԱՐԱՆ. ՅՈՎԱՆԱՆՈՐ ՕՐԻՈՐԴԱՅ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԻ ՍԵՐԻԱԿԱՆ 2-ին, իսկ աշակերտության ընդունելը օգոստոսի 20-ին. Անցնալ տարվանց բացում են երեք պատրաստական և մեկ առաջին. այս տարի բացվում է երկրորդ դասատուներ: Պրոգրամի և աշակերտության ընդունելու մանրամասն պայ- մանները վաճառի կարելի է տեսնել թիվն ստա- նակ ուսումնարանի տեսչից:

2-3

Ամենակարճ միջոցով դուրս կը դադարեց- ռանքները երեք, այն է՝ ուսուցիչ, ֆրանսիերեն և հայերեն լեզուներով մեք. «ԿՈՎԿԱՍԻ ԶԻՄԻԿ- ՎԱՆԵՐ ԲՐԱԴԻՐԱՆԵՐ» անունով բրադերը: Գրա- տարանքների համար բաց պրիմեր յատկապես Տեր-Յովանյանի կանոններով, որ դա- նվում է «ԼՕՆԵՐ» հրատարակի կարգով կամար ստորագրություն:

Գրիգոր Տեր-Մելիքյանի հրահանգ

2-8

ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՐ ՆՈՅՈՒՄ

(ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԳԱԼԼԵՐԻՈՒՄ)

Վաճառվում են հետևեալ նոր հրատարա- կությունները:

1. Նախակրթանք հայերեն գրաբար լեզուի, աշխատ. Գ. Արք. Ավագյան, չորրորդ տպ. ճիշդագույն քան առաջինները: Գինն է 40 կոպեկ:

2. Սկզբունք Գրիգորյանի և Կա- ռապոտի Հայաստանեաց կեղեղեցու. համառոտ դասագիրք սրբազան պատմության և քրիստո- նեական վարդապետության ծխական-տարրա- կան ուսումնարանների համար, բազմաթիվ գե- ղեցիկ պատկերներով զարդարված, աշխատա- թիվն Ստեփանոս քան. Տեր Ստեփանյան: Գինն է 50 կ:

Վերջինից գրքերն ընդունված են իբրև դա- սադիրք թիվների թիվն. պ. թիվական վերադա- ռվից: Վաճառվում են բացառապես կենտրոնա- կան գրավաճառանոցում: Գումարով և կանխիկ գումարով գնողներին նշանաւոր զիջումն է լինում:

3. Մամուլի տակից դուրս եկաւ և այս օրերս կը սկսուի վաճառուի պ. Վաղարոս Աղայանի «Ուսումն մայրենի լեզուի» անունով դասագրքի երրորդ տպագրությունը, տպագրված ամենա- պատուական թղթի վրա: Գինն է 15 կ:

Նոր տպագրությունը վաճառվելու է միայն կենտրոնական գրավաճառանոցում: Պատուէր- ներ ընդունվում են:

«ՃՈՐՏՈՒԹԱՆ ԻՐԱՒՈՒՆԲԸ ՎՐԱՍՏԱՆՈՒՄ»

Գրաւաճառ Գալանթարեանցին, ուսուցիչ լե- ղով, ծախվում է Բերնշտամի գրավաճա- ռանոցում, թիվներով, Գոլմանի պրո- պեկտի վրա: Գինն է 75 կոպ. փոստի ծախ- սով 80 կոպեկ:

4-6

«Трѣт. Объяс.» լրագրի գրաւաճառը տե- ղադրված է Գոլմանի փողոցի վրա, ԱՐ- ծՐՈՒՆՈՒ ԳԱԼԼԵՐԻՈՒՄԸ:

1-2

ՔԱՐԵՓՈՒԻ «ՌՈՒՍՍԱՍԱՆ» ՀԵԼԵՏԻՑ

(ՀԱՆԵՔԵՑ), ՈՐ ԳՏԵՎՈՒՄ Է ԶԵԼՕՔԱՆԻ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆԻ ԿՈՒՐՍԵՐԱ

ԳԻՒԼՈՒՄ

ԸՆԿ. ՆԵՅՄԱՆ-ՀԵՆԻՆԳ

Ծախվում է ՇԵՆԵՐԳԻ ՊԱՎԼԻԴՈՒՆՈՒՄ ՄԵՇ ԳՐԱՎԱՅՈՒԹԵԱՄԲ ՄԻԱՍԻՆ ԱՄԲՈԼՁ ՎԱԳՐԱՆԵՐՈՎ ԵՐԿԱԹՈՒՂՈՒ ԿԱՅԱՐԱՆԻՑ ՊՈՒ- ԴԸ 25 ԿՈՊ., ԻՍԿ ՓՈԲԻ ԳՐԱՎԱՅՈՒԹԵԱՄԲ ԿԱՐԵԼԻ Է ԳՆԵԼ ԳԱՂԱՔԻ ՄԷՋ ԳՏԵՎՈՐ ՊԱՇԵՍՏԻՑ ՊՈՒԴԸ 28 ԿՈՊԵԿՈՎ:

Կովկասի ՄԱՆԿԱՐԱՐՁԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԸ յայտնում է հետևեալ: ՄԱՆԿԱՐԱՐՁԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԻ մասն ջանկարները պէտք է խնդրէ ներկայացնեն բժշկական մասի կա- ռավարչին անունով (Ստալինայա փողոց, իշխան Անդրեյովի տուն):

Մանկաբարձական արհեստի բարձր կուրսեր մանկու համար, որ իրաւունք է տալիս ստա- նալ մանկաբարձի վկայական և մանկ պետական ծառայութիւն իբրև քաղաքական և գաւառա- կան մանկաբարձներ, որ տալիս է բժշկական կանոնադրութեան յօդ. 541 մէջ յիշված արու- նութիւնները, պահանջվում է գիտնալ ուսուց լեզուից ուղիղ կարգաւ և գրել պատմի- զրաւոր և բերանացի կարգացած, թուրքական լեզուից չորս գործողութիւնները (գումարում, հանում, բազմապատկում, և բաժանում), անունական թուեր և հասկացողութիւն կո- տորակները: Իսկ նրանցից, որոնք կը ցանկանան մանկ ստորին կուրսերը, որոնք աւարտելուց յետոյ կը ստանան գիւղական մանկաբարձների վկայականներ, պահանջվում է ուսուցիչից կարգաւ և գրել և բերանացի պատմի կարգացած:

Ինչպէս առաջինները նոյնպէս և վերջինները պէտք է 16 տարեկանից փոքր և 30 տա- րեկանից մեծ չը լինեն:

Խնդրելի հետ պէտք է լինեն մեծերկան և ծնողների կամ ամուսնի (եթէ մանուղը ամուսնացած է) թողարկութեան վկայականները:

Պաշտօնագրում հետևեալն է. եթէ եկաւ աշակերտութիւններից տարեկան 40 ռուբլ, իսկ գի- շերթիկներից, որոնց բոլոր հոգները ուսումնարանը կը տանի, 240 ռուբլ և միանուագ 60 ռուբլ սկզբնական ծախսերի համար:

Ցարեկան թշակաբարձ մոյցնում է սկզբից և չէ վերադարձնում, եթէ որ և է պատ- ճառով աշակերտութիւն ուսումնական տարվայ ընթացքում թողնէ ուսումնարանը:

Ուսման կուրսը երկու տարվայ է:

Մանրամասն տեղեկութիւնները կարելի է ստանալ ԿՈՎԱՍՏԱՆ ՄԱՆԿԱՐԱՐՁԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆՈՒՄ:

4-6

МАГАЗИНЫ ОТДАЮТСЯ ВЪ НАЕМЪ

ПО ОЧЕНЬ ДЕШЕВЫМЪ ЦѢНАМЪ

ВЪ ГАЛЕРЕѢ АРЦРУНИ.

ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԳԱԼԼԵՐԻՈՒՄ

ՀԱՏ ԷԺԵՆ ԳՆԵՐՈՎ ՎԱՐՁՈՎ ԵՆ ՏՐՎՈՒՄ

ԻՆՆՈՒԹՅՆԵՐԸ

ԹԻՖԼԻՍ, 1878.

ՕԳՈՍՏՈՍԻ 26.

Տ Ե Ղ Ե Կ Ա Ց Ո Ց Ց

ԹԻՖԼԻՍԻ ՎԱՃԱՌԱՆՈՑ		Բ.	Կ.	ՀԵՌԱԳԻՐ		ՓՈԹԻ-ԹԻՖԼԻՍԵԱՆ ԵՐԿԱ-ԹՈՒՂԻ		ՓՈՍՏ		ԲԺՇԿԱՆՈՑ		«ՄՇԱԿԻ» ՊԱՏԱՍԻԱՆՆԵՐ	
(Օգոստոսի 25-ին)				Բ.	Կ.								
Ոսկին (պոլիպեդրալ)				8	—	Թիֆլիսից մինչև Փոթի (հանապարհորդների գնացքը)		Ամեն տեսակ թէ նա- մակներ, թէ լրագրերի և թէ ծանր փօստ ամեն տեղ ուղարկելու, ընդունվում են ամեն օր, առաւօտեան 8 ժամից մինչև 1 և կէսօրից յետոյ 3 ժամից մինչև 7:		Հիւանդների ընդունելու- թիւնը 8-ից մինչև 10 ժամը յունիսի 1-ց մինչև սեպ- տեմբերի 1-ը:		—ԹԻՖԼԻՍ. Ա. Մ. Փ. Ձաք. նամակը տպագրութեան համար չափ աշխարհաբ. է:	
Հին 82 պր. մ. արծ. 1000				1540	—	Մինչև Միխայիլով (խառն գնացքը) երեկոյեան 5 ժամ. 18 ռուբլ:		Երկու շաբթի. վերմի- չեկ և Գորայից ներքին հիւանդութիւններ, Գորայ- թեանց վիրաբուժական և կանանց հիւանդութիւն- ների ձեռագիրտական մասը 10-ից մինչև 11 ժամ:		Թիֆլիս. Ա. Մ. Փ. Ձաք. նամակից ոչինչ չը հասկացանք:		—ՇՈՒԼԵՐԻ. Բ. Մ. Գ. Նա- մակից ոչինչ չը հասկացանք:	
Հին 20. 4. 72 պր. 1000				1278	—	Ռուսաստան		Ռուսաստանից և Արտասահմանից փոստ ամեն օր, Բա- ղուի տրակտից երեք- շաբթի և շաբաթ օրերը:		Երեք շաբթի. վերմիչեկ ներքին և Բաղատ վիտե- բական և կաշու. և. Բա- յուտով կանանց. երեկո- ների և մանկաբարձու- թեան. Պէտնով աչքի և:		—ԳԻԼԻՋԱՆ. Ա. Գ. Սրբա- ղաններ և հայր սուրբերի այդ տեսակ գործունէութիւնը վա- ղուց ամենքին յայտնի է: Ձեռք տպի, շուրիչ հարցի մասին գրե- ցէք:	
Վերջինի 50/0 առաջի փո- յառուցեալն տու. 100				235	—	Աւստրիա		Փոթիից և Բիւրից 9. 13		Երեք շաբթի. վերմիչեկ ներքին և Բաղատ կրծ- քային և ջղային և:		—ՇՈՒԼԵՐԻ. Բ. Մ. Գ. Նա- մակից ոչինչ չը հասկացանք:	
Երկրորդ 50/0 վերջինի				235	—	Անգլիա		Միխայիլով. 6. 47		Չորեքշաբթի. վերմիչեկ ներքին և Բաղատ կրծ- քային և ջղային և:		—ՇՈՒԼԵՐԻ. Բ. Մ. Գ. Նա- մակից ոչինչ չը հասկացանք:	
Մարտի կուրսը 267				100	—	Գերմանիա		Փոթիից 9. 40		Չորեքշաբթի. վերմիչեկ ներքին և Բաղատ կրծ- քային և ջղային և:		—ՇՈՒԼԵՐԻ. Բ. Մ. Գ. Նա- մակից ոչինչ չը հասկացանք:	
ԼՕՆԵՐԻ կուրսը Ուսուցի- վրա				9 32	—	Ֆրանսիա		Փոթիից 9. 13		Չորեքշաբթի. վերմիչեկ ներքին և Բաղատ կրծ- քային և ջղային և:		—ՇՈՒԼԵՐԻ. Բ. Մ. Գ. Նա- մակից ոչինչ չը հասկացանք:	
Վերջին կուրսը 112 ղ.				100	—	Անգլիա		Փոթիից 9. 13		Չորեքշաբթի. վերմիչեկ ներքին և Բաղատ կրծ- քային և ջղային և:		—ՇՈՒԼԵՐԻ. Բ. Մ. Գ. Նա- մակից ոչինչ չը հասկացանք:	
Վերջին կուրսը 112 ղ.				5 90	—	ԱՆԴՐԱՎՈՂՎԱՍԵԱՆ ՄԱՆ- ԿԱՐԱՐՁԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑ (վէրայի վրա № 38)		Փոթիից 9. 13		Չորեքշաբթի. վերմիչեկ ներքին և Բաղատ կրծ- քային և ջղային և:		—ՇՈՒԼԵՐԻ. Բ. Մ. Գ. Նա- մակից ոչինչ չը հասկացանք:	
Աւստրիական բանկի ակ- ցիան 200 ղ.				315	—	Ֆրանսիա		Փոթիից 9. 13		Չորեքշաբթի. վերմիչեկ ներքին և Բաղատ կրծ- քային և ջղային և:		—ՇՈՒԼԵՐԻ. Բ. Մ. Գ. Նա- մակից ոչինչ չը հասկացանք:	
Փոթի թիֆլիսեան երկա- թուղու ակցիան 125 ղ.				101	—	Ֆրանսիա		Փոթիից 9. 13		Չորեքշաբթի. վերմիչեկ ներքին և Բաղատ կրծ- քային և ջղային և:		—ՇՈՒԼԵՐԻ. Բ. Մ. Գ. Նա- մակից ոչինչ չը հասկացանք:	
Շաքարը բրգով				7 40	—	Ֆրանսիա		Փոթիից 9. 13		Չորեքշաբթի. վերմիչեկ ներքին և Բաղատ կրծ- քային և ջղային և:		—ՇՈՒԼԵՐԻ. Բ. Մ. Գ. Նա- մակից ոչինչ չը հասկացանք:	
Միւս տեսակը				7 25	—	Ֆրանսիա		Փոթիից 9. 13		Չորեքշաբթի. վերմիչեկ ներքին և Բաղատ կրծ- քային և ջղային և:		—ՇՈՒԼԵՐԻ. Բ. Մ. Գ. Նա- մակից ոչինչ չը հասկացանք:	
Շաքարաւազը				5 70	—	Ֆրանսիա		Փոթիից 9. 13		Չորեքշաբթի. վերմիչեկ ներքին և Բաղատ կրծ- քային և ջղային և:		—ՇՈՒԼԵՐԻ. Բ. Մ. Գ. Նա- մակից ոչինչ չը հասկացանք:	
Շաքարաւազը				6	—	Ֆրանսիա		Փոթիից 9. 13		Չորեքշաբթի. վերմիչեկ ներքին և Բաղատ կրծ- քային և ջղային և:		—ՇՈՒԼԵՐԻ. Բ. Մ. Գ. Նա- մակից ոչինչ չը հասկացանք:	
Շաքարաւազը				11	—	Ֆրանսիա		Փոթիից 9. 13		Չորեքշաբթի. վերմիչեկ ներքին և Բաղատ կրծ- քային և ջղային և:		—ՇՈՒԼԵՐԻ. Բ. Մ. Գ. Նա- մակից ոչինչ չը հասկացանք:	
Բաժար կը երկանդ. Ա- մերիկայի սերմից				8 20	—	Ֆրանսիա		Փոթիից 9. 13		Չորեքշաբթի. վերմիչեկ ներքին և Բաղատ կրծ- քային և ջղային և:		—ՇՈՒԼԵՐԻ. Բ. Մ. Գ. Նա- մակից ոչինչ չը հասկացանք:	
Միւս տեսակը հին սերմից				7	—	Ֆրանսիա		Փոթիից 9. 13		Չորեքշաբթի. վերմիչեկ ներքին և Բաղատ կրծ- քային և ջղային և:		—ՇՈՒԼԵՐԻ. Բ. Մ. Գ. Նա- մակից ոչինչ չը հասկացանք:	
Բաժար կը երկանդ. Ա- մերիկայի սերմից				8	—	Ֆրանսիա		Փոթիից 9. 13		Չորեքշաբթի. վերմիչեկ ներքին և Բաղատ կրծ- քային և ջղային և:		—ՇՈՒԼԵՐԻ. Բ. Մ. Գ. Նա- մակից ոչինչ չը հասկացանք:	
Միւս տեսակը հին սերմից				7	—	Ֆրանսիա		Փոթիից 9. 13		Չորեքշաբթի. վերմիչեկ ներքին և Բաղատ կրծ- քային և ջղային և:		—ՇՈՒԼԵՐԻ. Բ. Մ. Գ. Նա- մակից ոչինչ չը հասկացանք:	
Բաժար կը երկանդ. Ա- մերիկայի սերմից				8	—	Ֆրանսիա		Փոթիից 9. 13		Չորեքշաբթի. վերմիչեկ ներքին և Բաղատ կրծ- քային և ջղային և:		—ՇՈՒԼԵՐԻ. Բ. Մ. Գ. Նա- մակից ոչինչ չը հասկացանք:	
Միւս տեսակը հին սերմից				7	—	Ֆրանսիա		Փոթիից 9. 13		Չորեքշաբթի. վերմիչեկ ներքին և Բաղատ կրծ- քային և ջղային և:		—ՇՈՒԼԵՐԻ. Բ. Մ. Գ. Նա- մակից ոչինչ չը հասկացանք:	
Բաժար կը երկանդ. Ա- մերիկայի սերմից				8	—	Ֆրանսիա		Փոթիից 9. 13		Չորեքշաբթի. վերմիչեկ ներքին և Բաղատ կրծ- քային և ջղային և:		—ՇՈՒԼԵՐԻ. Բ. Մ. Գ. Նա- մակից ոչինչ չը հասկացանք:	
Միւս տեսակը հին սերմից				7	—	Ֆրանսիա		Փոթիից 9. 13		Չորեքշաբթի. վերմիչեկ ներքին և Բաղատ կրծ- քային և ջղային և:		—ՇՈՒԼԵՐԻ. Բ. Մ. Գ. Նա- մակից ոչինչ չը հասկացանք:	
Բաժար կը երկանդ. Ա- մերիկայի սերմից				8	—	Ֆրանսիա		Փոթիից 9. 13		Չորեքշաբթի. վերմիչեկ ներքին և Բաղատ կրծ- քային և ջղային և:		—ՇՈՒԼԵՐԻ. Բ. Մ. Գ. Նա- մակից ոչինչ չը հասկացանք:	
Միւս տեսակը հին սերմից				7	—	Ֆրանսիա		Փոթիից 9. 13		Չորեքշաբթի. վերմիչեկ ներքին և Բաղատ կրծ- քային և ջղային և:		—ՇՈՒԼԵՐԻ. Բ. Մ. Գ. Նա- մակից ոչինչ չը հասկացանք:	
Բաժար կը երկանդ. Ա- մերիկայի սերմից				8	—	Ֆրանսիա		Փոթիից 9. 13		Չորեքշաբթի. վերմիչեկ ներքին և Բաղատ կրծ- քային և ջղային և:		—ՇՈՒԼԵՐԻ. Բ. Մ. Գ. Նա- մակից ոչինչ չը հասկացանք:	
Միւս տեսակը հին սերմից				7	—	Ֆրանսիա		Փոթիից 9. 13		Չորեքշաբթի. վերմիչեկ ներքին և Բաղատ կրծ- քային և ջղային և:		—ՇՈՒԼԵՐԻ. Բ. Մ. Գ. Նա- մակից ոչինչ չը հասկացանք:	
Բաժար կը երկանդ. Ա- մերիկայի սերմից				8	—	Ֆրանսիա		Փոթիից 9. 13		Չորեքշաբթի. վերմիչեկ ներքին և Բաղատ կրծ- քային և ջղային և:		—ՇՈՒԼԵՐԻ. Բ. Մ. Գ. Նա- մակից ոչինչ չը հասկացանք:	
Միւս տեսակը հին սերմից				7	—	Ֆրանսիա		Փոթիից 9. 13		Չորեքշաբթի. վերմիչեկ ներքին և Բաղատ կրծ- քային և ջղային և:		—ՇՈՒԼԵՐԻ. Բ. Մ. Գ. Նա- մակից ոչինչ չը հասկացանք:	
Բաժար կը երկանդ. Ա- մերիկայի սերմից				8	—	Ֆրանսիա		Փոթիից 9. 13		Չորեքշաբթի. վերմիչեկ ներքին և Բաղատ կրծ- քային և ջղային և:		—ՇՈՒԼԵՐԻ. Բ. Մ. Գ. Նա- մակից ոչինչ չը հասկացանք:	
Միւս տեսակը հին սերմից				7	—	Ֆրանսիա		Փոթիից 9. 13		Չորեքշաբթի. վերմիչեկ ներքին և Բաղատ կրծ- քային և ջղային և:		—ՇՈՒԼԵՐԻ. Բ. Մ. Գ. Նա- մակից ոչինչ չը հասկացանք:	
Բաժար կը երկանդ. Ա- մերիկայի սերմից				8	—	Ֆրանսիա		Փոթիից 9. 13		Չորեքշաբթի. վերմիչեկ ներքին և Բաղատ կրծ- քային և ջղային և:		—ՇՈՒԼԵՐԻ. Բ. Մ. Գ. Նա- մակից ոչինչ չը հասկացանք:	
Միւս տեսակը հին սերմից				7	—	Ֆրանսիա		Փոթիից 9. 13		Չորեքշաբթի. վերմիչեկ ներքին և Բաղատ կրծ- քային և ջղային և:		—ՇՈՒԼԵՐԻ. Բ. Մ. Գ. Նա- մակից ոչինչ չը հասկացանք:	
Բաժար կը երկանդ. Ա- մերիկայի սերմից				8	—	Ֆրանսիա		Փոթիից 9. 13		Չորեքշաբթի. վերմիչեկ ներքին և Բաղատ կրծ- քային և ջղային և:		—ՇՈՒԼԵՐԻ. Բ. Մ. Գ. Նա- մակից ոչինչ չը հասկացանք:	
Միւս տեսակը հին սերմից				7	—	Ֆրանսիա		Փոթիից 9. 13		Չորեքշաբթի. վերմիչեկ ներքին և Բաղատ կրծ- քային և ջղային և:		—ՇՈՒԼԵՐԻ. Բ. Մ. Գ. Նա- մակից ոչինչ չը հասկացանք:	
Բաժար կը երկանդ. Ա- մերիկայի սերմից				8	—	Ֆրանսիա		Փոթիից 9. 13		Չորեքշաբթի. վերմիչեկ ներքին և Բաղատ կրծ- քային և ջղային և:		—ՇՈՒԼԵՐԻ. Բ. Մ. Գ. Նա- մակից ոչինչ չը հասկացանք:	
Միւս տեսակը հին սերմից				7	—	Ֆրանսիա		Փոթիից 9. 13		Չորեքշաբթի. վերմիչեկ ներքին և Բաղատ կրծ- քային և ջղային և:		—ՇՈՒԼԵՐԻ. Բ. Մ. Գ. Նա- մակից ոչինչ չը հասկացանք:	
Բաժար կը երկանդ. Ա- մերիկայի սերմից				8	—	Ֆրանսիա		Փոթիից 9. 13		Չորեքշաբթի. վերմիչեկ ներքին և Բաղատ կրծ- քային և ջղային և:		—ՇՈՒԼԵՐԻ. Բ. Մ. Գ. Նա- մակից ոչինչ չը հասկացանք:	
Միւս տեսակը հին սերմից				7	—	Ֆրանսիա		Փոթիից 9. 13		Չորեքշաբթի. վերմիչեկ ներքին և Բաղատ կրծ- քային և ջղային և:		—ՇՈՒԼԵՐԻ. Բ. Մ. Գ. Նա- մակից ոչինչ չը հասկացանք:	
Բաժար կը երկանդ. Ա- մերիկայի սերմից				8	—	Ֆրանսիա		Փոթիից 9. 13		Չորեքշաբթի. վերմիչեկ ներքին և Բաղատ կրծ- քային և ջղային և:		—ՇՈՒԼԵՐԻ. Բ. Մ. Գ. Նա- մակից ոչինչ չը հասկացանք:	
Միւս տեսակը հին սերմից				7	—	Ֆրանսիա		Փոթիից 9. 13		Չորեքշաբթի. վերմիչեկ ներքին և Բաղատ կրծ- քային և ջղային և:		—ՇՈՒԼԵՐԻ. Բ. Մ. Գ. Նա- մակից ոչինչ չը հասկացանք:	
Բաժար կը երկանդ. Ա- մերիկայի սերմից				8	—	Ֆրանսիա		Փոթիից 9. 13		Չորեքշաբթի. վերմիչեկ ներքին և Բաղատ կրծ- քային և ջղային և:		—ՇՈՒԼԵՐԻ. Բ. Մ. Գ. Նա- մակից ոչինչ չը հասկացանք:	
Միւս տեսակը հին սերմից				7	—	Ֆրանսիա		Փոթիից 9. 13		Չորեքշաբթի. վերմիչեկ ներքին և Բաղատ կրծ- քային և ջղային և:		—ՇՈՒԼԵՐԻ. Բ. Մ. Գ. Նա- մակից ոչինչ չը հասկացանք:	
Բաժար կը երկանդ. Ա- մերիկայի սերմից				8	—	Ֆրանսիա		Փոթիից 9. 13		Չորեքշաբթի. վերմիչեկ ներքին և Բաղատ կրծ- քային և ջղային և:		—ՇՈՒԼԵՐԻ. Բ. Մ. Գ. Նա- մակից ոչինչ չը հասկացանք:	
Միւս տեսակը հին սերմից				7	—	Ֆրանսիա		Փոթիից 9. 13		Չորեքշաբթի. վերմիչեկ ներքին և Բաղատ կրծ- քային և ջղային և:		—ՇՈՒԼԵՐԻ. Բ. Մ. Գ. Նա- մակից ոչինչ չը հասկացանք:	
Բաժար կը երկանդ. Ա- մերիկայի սերմից				8	—	Ֆրանսիա		Փոթիից 9. 13		Չորեքշաբթի. վերմիչեկ ներքին և Բաղատ կրծ- քային և ջղային և:		—ՇՈՒԼԵՐԻ. Բ. Մ. Գ. Նա- մակից ոչինչ չը հասկացանք:	
Միւս տեսակը հին սերմից				7	—	Ֆրանսիա		Փոթիից 9. 13		Չորեքշաբթի. վերմիչեկ ներքին և Բաղատ կրծ- քային և ջղային և:		—ՇՈՒԼԵՐԻ. Բ. Մ. Գ. Նա- մակից ոչինչ չը հասկացանք:	
Բաժար կը երկանդ. Ա- մերիկայի սերմից				8	—	Ֆրանսիա		Փոթիից 9. 13		Չորեքշաբթի. վերմիչեկ ներքին և Բաղատ կրծ- քային և ջղային և:		—ՇՈՒԼԵՐԻ. Բ. Մ. Գ. Նա- մակից ոչինչ չը հասկացանք:	
Միւս տեսակը հին սերմից				7	—	Ֆրանսիա		Փոթիից 9. 13		Չորեքշաբթի. վերմիչեկ ներքին և Բաղատ կրծ- քային և ջղային և:		—ՇՈՒԼԵՐԻ. Բ. Մ. Գ. Նա- մակից ոչինչ չը հասկացանք:	
Բաժար կը երկանդ. Ա- մերիկայի սերմից				8	—	Ֆրանսիա		Փոթիից 9. 13		Չորեքշաբթի. վերմիչեկ ներքին և Բաղատ կրծ- քային և ջղային և:		—ՇՈՒԼԵՐԻ. Բ. Մ. Գ. Նա- մակից ոչինչ չը հասկացանք:	
Միւս տեսակը հին սերմից				7	—	Ֆրանսիա		Փոթիից 9. 13		Չորեքշաբթի. վերմիչեկ ներքին և Բաղատ կրծ- քային և ջղային և:		—ՇՈՒԼԵՐԻ. Բ. Մ. Գ. Նա- մակից ոչինչ չը հասկացանք:	
Բաժար կը երկանդ. Ա- մերիկայի սերմից				8	—	Ֆրանսիա		Փոթիից 9. 13		Չորեքշաբթի. վերմիչեկ ներքին և Բաղատ կրծ- քային և ջղային և:		—ՇՈՒԼԵՐԻ. Բ. Մ. Գ. Նա- մակից ոչինչ չը հասկացանք:	
Միւս տեսակը հին սերմից				7	—	Ֆրանսիա		Փոթիից 9. 13		Չորեքշաբթի. վերմիչեկ ներքին և Բաղատ կրծ- քային և ջղային և:		—ՇՈՒԼԵՐԻ. Բ. Մ. Գ. Նա- մակից ոչինչ չը հասկացանք:	
Բաժար կը երկանդ. Ա- մերիկայի սերմից				8	—	Ֆրանսիա		Փոթիից 9. 13		Չորեքշաբթի. վերմիչեկ ներքին և Բաղատ կրծ- քային և ջղային և:		—ՇՈՒԼԵՐԻ. Բ. Մ. Գ. Նա- մակից ոչինչ չը հասկացանք:	
Միւս տեսակը հին սերմից				7	—	Ֆրանսիա		Փոթիից 9. 13		Չորեքշաբթի. վերմիչեկ ներքին և Բաղատ կրծ- քային և ջղային և:		—ՇՈՒԼԵՐԻ. Բ. Մ. Գ. Նա- մակից ոչինչ չը հասկացանք:	
Բաժար կը երկանդ. Ա- մերիկայի սերմից				8	—	Ֆրանսիա		Փոթիից 9. 13		Չորեքշաբթի. վերմիչեկ ներքին և Բաղատ կրծ- քային և ջղային և:		—ՇՈՒԼԵՐԻ. Բ. Մ. Գ. Նա- մակից ոչինչ չը հասկացանք:	
Միւս տեսակը հին սերմից				7	—	Ֆրանսիա		Փոթիից 9. 13		Չորեքշաբթի. վերմիչեկ ներքին և Բաղատ կրծ- քային և ջղային և:		—ՇՈՒԼԵՐԻ. Բ. Մ. Գ. Նա- մակից ոչինչ չը հասկացանք:	
Բաժար կը երկանդ. Ա- մերիկայի սերմից				8	—	Ֆրանսիա		Փոթիից 9. 13		Չորեքշաբթի. վերմիչեկ ներքին և Բաղատ կրծ- քային և ջղային և:		—ՇՈՒԼԵՐԻ. Բ. Մ. Գ. Նա- մակից ոչինչ չը հասկացանք:	
Միւս տեսակը հին սերմից				7	—	Ֆրանսիա		Փոթիից 9. 13		Չորեքշաբթի. վերմիչեկ ներքին և Բաղատ կրծ- քային և ջղային և:		—ՇՈՒԼԵՐԻ. Բ. Մ. Գ. Նա- մակից ոչինչ չը հասկացանք:	
Բաժար կը երկանդ. Ա- մերիկայի սերմից</													